

en dit was dan nog maar één van drie punten waarop van Heuven Goedhart en Burger elkaar in die ene kabinetsvergadering in de haren vlogen! Van Heuven Goedhart zei na afloop tegen Gerbrandy dat hij er genoeg van had en zijn portefeuille wilde neerleggen, 'wat mij', schreef één dag later van Kleffens (hij had Gerbrandy beloofd nog eens rustig met van Heuven Goedhart te zullen praten), 'een onzinnige en op overspanning berustende oplossing lijkt.'¹

Inderdaad, er was van 'overspanning' sprake en niet alleen bij van Heuven Goedhart. Men had zich kunnen indenken dat de naderende bevrijding en het besef van de grote moeilijkheden die dan zouden moeten worden opgelost, geleid zouden hebben tot een sluiten van de rijen, tot een onderstrepen van het beginsel der collectieve kabinetsverantwoordelijkheid, tot een betrachten van solidariteit, tot een pogen ook van koningin Wilhelmina en haar ministers om *elkaar* te vinden. Vrome wensen! Precies het tegendeel deed zich voor. In het regeringsmilieu te Londen (alsook aan de top van de illegaliteit in bezet gebied) had de druk die van de naderende bevrijding uitging, niet een bindend maar een splijtend effect. Een ieder ging weer primair denken aan wat voor de naoorlogse politieke belangen werd gehouden. Sterker dan ooit wenste de koningin van het kabinet-Gerbrandy verlost te worden en wat zich binnen dat kabinet door persoonlijke en politieke tegenstellingen aan kloven had geopend, werd breder in plaats van smaller.

Op *D-Day* waren belangrijke wetsbesluiten nog niet gereed, laat staan afgekondigd, en dat betekende dat het Militair Gezag niet wist welke richtlijnen het op de betrokken gebieden moest volgen. Zolang de strijd in Normandië moeizaam leek te verlopen, meenden de ministers nog ruim tijd te hebben om lacunes in de voorbereiding van het toe te passen beleid aan te vullen, maar in de eerste helft van augustus ging het er naar uitzien dat hun daarvoor nog maar enkele weken gegund zouden worden en aan het einde van die maand dat men op niet veel meer dan enkele dagen mocht rekenen. Inderdaad, op het allerlaatst bereikten koningin en kabinet een belangrijke mate van overeenstemming, nl. op die punten die geregeld *moesten* worden, wilde men niet in een chaos belanden, maar door die overeenstemming werden de diepere tegenstellingen slechts korte tijd overdekt. Dat zal nog blijken.

Laat ons dan nu weergeven wat op het laatst of allerlaatst alsnog werd geregeld.

¹ Van Kleffens: 'Dagboek', 2 sept. 1944.